

SEFALETE ÖVGÜ: ASKETİK AHLÂK VE DEKADANS

Umut ERDOĞAN*

ÖZ

Çilecilik olarak da tanımlanabilecek olan asketizm, Protestan Hıristiyan ahlâki çerçevesindeki anlamıyla dünyevi zevklerden kaçınmaya dayanan bir yaşama biçimi olarak özellikle Batı Avrupa'daki Hıristiyan ahlâkının temel bir unsurudur. Bireyin yaşamdaki varlığını daha büyük bir varlık seviyesine bağımlı kılarak hayatını düzenleme yoluna gittiği asketik yaşam ahlâkında birey, yüksek manevi kazanımlar için gündelik yaşamın hazlarını inkâr etmektedir. Kalvinizmle birlikte Avrupa'nın modernleşme sürecinde ağırlığı daha da artan asketizm, inananlarını iç dünyacı bir asketizme sıkıştırarak varlıklarının yegâne amacını logos-merkezci biçimde kurulmuş Batı metafiziği doğrultusunda aslında Tanrı'ya bağımlı kılmaktadır. İncancı mistik bir konuma geçerek dünyanın gerçekleri içinde özgürleşme ihtimali kalmayan, zayıf, güçsüz ve yalnız hisseden insan için görev bilinciyle kurtuluşa yönelmek dışında bir seçenek kalmamaktadır. Nietzsche'nin nihai olarak nihilizmle sonlanacağını öne sürdüğü bu durum, düşünürün dekadans olarak tanımladığı olguyla da doğrudan bağlantılıdır. Nietzsche'deki dekadans olgusu, bir çürüme olarak Avrupa'nın yaşadığı kültürel krizin asketik Hıristiyan kökenlerine gönderme yapmaktadır. Nietzsche'ye göre Avrupa'nın dini eğilimi, kendi sonunu getirmektedir. Bu makalede, yerleşik Batı düşünce geleneğinin teolojik dayanaklarından biri olan asketizm ve asketik Hıristiyanlığın, Nietzsche'deki dekadans olgusu bağlamında bir değerlendirmesi yapılması amaçlanmaktadır.

Anahtar kelimeler: Nietzsche, dekadans, asketizm, Hıristiyanlık, Batı metafiziği

PRAISE OF MISERY: ASCETIC MORALITY AND DECADENCE

ABSTRACT

Asceticism has always been a fundamental element of Protestant Christianity, especially in Western Europe. Asceticism as a way of living based on avoiding worldly pleasures within the framework of Christian morality. In the ascetic life ethic, where the individual chooses to organize their life by making their existence dependent on a higher level of existence, the individual denies the pleasures of daily life for higher spiritual gains. Asceticism, which gained more importance in the modernization process of Europe with Calvinism, forces its believers into an inner-worldly asceticism and makes them dependent on God as the sole purpose of their existence, in line with the logos-centric Western metaphysics. For the person who has no possibility of liberating themselves within the realities of the world by adopting a mystical position of faith, and who feels weak, powerless and alone, there is no other option other than turning towards salvation with a sense of duty. This situation, which Nietzsche claimed would ultimately end in nihilism, is directly linked to the phenomenon defined by the him as decadence. The phenomenon of decadence in Nietzsche refers to the ascetic Christian roots of the cultural crisis experienced by Europe as a decay. According to Nietzsche, Europe's religious tendency is facing its own end. In this article, it is aimed to make an evaluation of asceticism as a one of the theological bases of the established Western thought tradition, in the context of the phenomenon of decadence in Nietzsche.

Keywords: Nietzsche, decadence, asceticism, Christianity, Western metaphysics

* Dr., E-posta: erdogan.e.umut@gmail.com, ORCID: 0000-0002-5856-3725.

Makalenin geliş tarihi: 01.12.2023

Makalenin kabul tarihi: 21.04.2024

Submission Date: 01 December 2023

Approval Date: 21 April 2024

Giriş

Logos-merkezci düşünce geleneği Heraklitus'tan itibaren başlamış, Platon ve Sokrates ile güç kazanarak Yunan ve Roma kültüründe yerleşik hale gelmiştir. Rönesans'ta neo-Platoncu eğilimlerin artmasıyla beraber, ilerleyen dönemlerde modernitenin kurucu düşünsel çerçevesini oluşturmuştur. Descartes'taki özne-nesne ayrımıyla başlayan dönem, Nietzsche'nin süregelen geleneğe tepkileriyle son bulmuştur. Heidegger'e göre Nietzsche, Batı Avrupa'nın logos-merkezci düşünce geleneğini sonlandırmıştır.¹ Heidegger'e göre Batı felsefesi, Varlık'ı Var olan karşısında kaydederek nihilizme saplanmıştır. Batı Avrupa'nın felsefe tarihi aslında tüm buluşlara, kırılmalara, sıçramalara rağmen Varlık'tan kopuştan başka bir şey değildir. Bir bütün olarak Varlık (Sein), yerini kendi kavramsallaştırılmasına bırakarak sahneden silinmektedir. Varlık'a işaret eden kavramlar, zamanla ondan daha kopuk, koşullu ve soyut hale getirilerek Varlık'tan başka bir karaktere teslim edilmektedir. Nihayetinde bu uzaklaşma bir çöküş yaratana dek devam eder ve Nietzsche'ye göre nihilizm çağına ulaştığında bu çöküş gerçekleşir.² Varlık'ın üzerinin örtülmesi, hiçliği açığa çıkarmaktadır.

172

Batı felsefe geleneği, Heidegger'dekine benzer biçimde Nietzsche tarafından da eleştirilerek bir çöküş geleneği olarak ele alınmaktadır. Dekadans çağı, zayıflıktan ibarettir.³ Nietzsche, Hıristiyanlığın kutsal bir ruhtan değil, bizzat hınc duygusundan doğduğunu öne sürerek gerçek bir yaşamdaki tüm soylu değerlere karşı da bir başkaldırı olduğunu söylemektedir. Böylece asketizmi çevreleyen azap, insanları soylu değerleri yitirdikleri bir yaşamda hiçbir şey istememek yerine *hiçliği istemeye* yönlendirmektedir.⁴ Nietzsche'ye göre insan, Hıristiyanlık rehberliğinde, Tanrısının yolunda aslında doğru yolu bulamamıştır; yalnızca dekadans içgüdüleriyle anlamsızlaştırılmış boş değerlerin eseri olmuş, çürümeye kutsallık yüklemiştir. Acınacak bir durum olarak gördüğü Hıristiyan Avrupa'nın krizi, Nietzsche için insanlığın düştüğü en kötü durumdur. Dizginlerinin rahiplerin ellerinde olduğu dekadans gelenekleri, bir hiçlik istemi yaratmakta, bencilce yaşamın her yönüne nefret ve düşmanlık saçmaktadır.⁵ Nietzsche, Hıristiyanlaştırılmış Avrupa'nın yozluğu karşısında attığı hamle, Batı

¹Alexander Dugin, *Political Platonism: The Philosophy of Politics*, çev. Michael Millerman & Ciaran O'Conaill, Londra: Arktos Media, 2019, 104-105.

²Alexander Dugin, *Martin Heidegger: The Philosophy of Another Beginning*, çev. Nina Kouprianova, Arlington: Radix/Washington Summit Publishers, 2014, 91-92.

³Friedrich W. Nietzsche, 2010b. *Wagner Olayı: Bir Müzisyen Sorunu - Nietzsche Wagner'e Karşı Bir Ruhbilimcinin Yazıları*, çev. M. O. Toklu, İstanbul: Say Yayınları, 2010, 51.

⁴Friedrich W. Nietzsche, *Ecce Homo: Kişi Nasıl Kendisi Olur*, çev. Can Alkor, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2011, 97-98.

⁵A.g.e., 74-75.

metafizığının Hıristiyan kökenleriyle topluma yerleştirilmiş erdem ve Tanrı anlayışına karşı bir saldırı niteliğindedir. Dekadans olarak adlandırdığı sav ile düşünür, insanların kendi isteklerinin toplandığı tüm değerlerin aslında dekadans değerleri olduğunu öne sürmektedir.⁶ Yüce duygular aldatmacası, çöküşü gizlemeye yarayan bir örtü olarak asketik ahlâkla maskelenmektedir.

Moderniteyi yaratan sekülerleşmiş Hıristiyanlık ile Avrupa, pagan kültüründen uzaklaşmıştır. Antik çağın kozmolojisi yerini Hıristiyan dogmasındaki tek boyutlu zamana indirgenmiş, tarih ve doğanın ayrılığı, topyekün kader olarak kabullenilmiş bir ilerleme anlayışı içine yerleştirilmiştir.⁷ Modern dönemdeki benliğin ölümü, geleneksel kozmolojilerin ortadan kaldırılması ve Aydınlanmacı aklın yükselişiyle doğrudan bağlantılıdır. İlerleme düşüncesi bağlamında asketik benlik, artık geri kalmış öteki halini almıştır. Weber, Protestanlığın geliştirdiği asketik benliğin modern dönemde kapitalizmin gelişmesini sağlayacak biçimde yeniden nasıl bir asketizm anlayışı ortaya koyduğuna da odaklanmaktadır.⁸ Moderniteye yönelik çalışmalar yapan Weber gibi Troeltsch için de modern Batı kültürünün yaratılmasında Kalvinizm ve Lutheryanizm, 16. yüzyıldaki Reform hareketleri bağlamında önemli bir yerdedir. İki düşünür için de Kalvinist ahlâktaki temel dogma olan dünyevi meslekleşmeye yönelmek, iç dünyacı asketizmin itici gücüdür.⁹ Modernite Nietzsche için ise çarpıtılmış erdem anlayışıyla yok olmakta ve yok etmekte olan, yozlaşmış ahlâki değerlere sahip, asketik Hıristiyan geleneği tarafından ele geçirilmiş bir süreçtir.¹⁰ Bu nedenle dekadans moderniteye geçiş döneminde bir kusur olarak aslında moderniteyi yaralamaktadır.¹¹ Modernite, Yahudi-Hıristiyan dini geleneğinin üzerine kurulmasına karşılık bir sekülerleşme hareketi olarak doğarken, beraberinde getirdiği dünyayı inkâr eden ahlâk anlayışıyla bireyin dünyaya dönmesinden ziyade iç dünyasına yönelerek yaşam karşısında acıya hapsolmasıyla sonuçlanmaktadır. Nihilizmle sonuçlanacak bu

⁶Friedrich W. Nietzsche, *Deccal: Hıristiyanlığa Lanet*, çev. Oruç Aruoba, İstanbul: Hil Yayınları, 1995,8.

⁷Hans Blumenberg, *The Legitimacy of the Modern Age*, çev. Robert M. Wallace, Baskerville: MIT Press, 1999, 28.

⁸Gavin Flood, *The Ascetic Self: Subjectivity, Memory and Tradition*, New York: Cambridge University Press, 2004, 235.

⁹Barbara Pitkin, *The Oxford Handbook of Calvin and Calvinism* içinde "John Calvin's Vision of Reform, Historical Thinking, and the Modern World.", Oxford: Oxford University Press, 2011, 158-159.

¹⁰Friedrich W. Nietzsche, *Wagner Olayı: Bir Müzisyen Sorunu - Nietzsche Wagner'e Karşı Bir Ruhbilimcinin Yazıları*, 55.

¹¹Jonathan Stone, *Decadence and Modernity in European and Russian Literature and Culture: Aesthetics and Anxiety in the 1890s*, Cham: Palgrave Macmillan, 2019, 19.

durum, dekadansın nihayeti olarak karşımıza çıkmaktadır. Asketizm, bu neden çalışma kapsamında dini bağlamıyla değerlendirilmektedir. Zira geleneksel dini bağlamıyla kullanıldığında *asketik*, dünyevi hazlardan kaçınan Batı Avrupalı Kalvinist inançlı bireye gönderme yapmaktadır. Yüksek bir manevi mertebeye ulaşma gayesiyle hareket eden asketik, dünyevi asketizm altında Weber'in analizlerinde ise modern kapitalizmin gelişmesinin ortamını hazırlayan gücü sağlamıştır. Böylece aslında, asketik ahlâk, devrimci bir kisveye büründürülerek de sunulmuştur.¹² İç dünyacı asketik Kalvinizm'de inançlı birey, kendisini Tanrı'nın hizmetine adanmış bir aracı konumundadır. Bu nedenle özgür bir birey olsa da, aslında görevi (beruf) dolayısıyla Tanrı'ya mistik biçimde bağlanmış haldedir. Asketik Kalvinist birey, Tanrı'nın istediği biçimde düzenlemekle yükümlü olduğu dünyada, bu düzene uygun bir hayat sürmekten başka bir ihtimale sahip değildir. Tanrı'ya yüklediği aşkın konum itibarıyla asketik ahlâk, bireyin hayatının doğumdan ölüme dek sistematik biçimde düzenlendiği bir görev anlayışına bağlıdır.¹³ Yaşamın bağımlı kılındığı "gerçek dünya" ideali için görev bilinciyle yaşamın düzenlenmesi, Hıristiyan ahlâkı aracılığıyla bireyin *kurtuluş* idealiyle kontrol edilmesine dönüşmektedir. Tanrı'nın yüceltilmesi için hizmet etmeye kendisini adayan bireyin kendi varoluşu, Tanrı'nın hizmetinden ibaret hâle getirilmektedir. Böylece, bireyin daima vicdani bir yük ve sorumlulukla, hayatının çileye ve kurtuluş için çileye razı gelmekten başka bir seçeneği de kalmaz. İnsanı oldukça tüketen ve doğasından uzaklaştırılan Hıristiyan ahlâkı, Avrupa'nın geleneksel kültüründen ve paganizmden uzaklaşmasıyla birlikte, Nietzsche'nin bakış açısından da insanı yok eden bir yaşam anlayışını Avrupa'ya dayatmaya başlamıştır.

Nietzsche'ye göre Hıristiyanlıkla birlikte Avrupa, çöküş ve gerileme dönemine girmiştir. Ailenin geleneksel formundan uzaklaşması, tükenmişliğin yaygınlaşması, bir nevroz halinin belirmesi, kaosun ve sıkıntının sarmaladığı bireylerin içine düştüğü yoksunluk ve yalnız; nihayetinde de nihilizmle sonuçlandığını öne sürdüğü süreç, Avrupa'nın Hıristiyanlığa teslim olmasından kaynaklanmaktadır.¹⁴

Avrupa kültürü, ağına düştüğü Tanrılar ve rahipler aracılığıyla vaadedilen kurtulustan arınmadığı müddetçe, saplandığı geleneksel

¹²Bruce Mazlish, *The Revolutionary Ascetic: Evolution of a Political Type*. New York: McGraw-Hill Book Company, 1976, 5.

¹³Gianfranco Poggi, *Calvinism and the Capitalist Spirit: Max Weber's Protestant Ethic*, Londra: Macmillan Press, 1983, 68-69.

¹⁴Friedrich W. Nietzsche, *Güç İstenci*, çev. Nilüfer Epeçli, İstanbul: Say Yayınları, 2010, 65.

düşüncesinden uzaklaşmadan ilerleme gösterme şansından yoksundur.¹⁵ Bu nedenle Nietzsche, dekadans ve nihilizm karşıtı olarak saldırılarda bulunmaktadır. Zira nihilizm kapanmayan bir yaraysa, bu gerçeği anlama çabası aslında sağlıklı bir adım olarak değerlendirilebilir.¹⁶ Bu çalışmada da Batı'yı Nietzsche'nin gözünde nihilizme sürükleyen asketik ahlâkın Hıristiyan Avrupa'da neden olduğu krizin Nietzsche'deki *dekadans* olgusu bağlamında değerlendirilmesi amaçlanmıştır.

Sefaletin Kutsanması Olarak Asketizm

Aydınlanmanın erken dönemlerinde Platonculuğun yeniden dirilmesiyle insan aklına duyulan güven, doğayı anlama gayretine yansımıştır.¹⁷ Platonculuğun etkisiyle Calvinist Tanrı tasavvuru da bu bağlamda yalnız zihinsel bir süreç olarak zihin-beden dikotomisi çerçevesinde kurulmuştur. Zira John Calvin, bedeninin sınırlılıklarına karşılık zihnin ulaşabileceği Tanrı ideasının ve meleklerin ancak insan zihnince algılanabileceğini düşünmüştür.¹⁸ Platon'dan bu yana Batı felsefesine egemen olan karşıtlıklar, böylece Tanrı düşüncesinin biçimlendirilmesinde de etkili olmuştur. Hıristiyan dünya tasavvuru, Tanrı'nın kurulduğu karşıtlıklar zemini üzerinde geliştirilmiştir. İlerleyen dönemlerde kilisenin yaşadığı reform süreçleri de bundan etkilenmiş, Hıristiyanlıktaki reformcu epistemolojisinin Calvin'den etkilenen düşünürler tarafından geliştirilmesiyle sonuçlanmıştır. Dini temellere sahip bu epistemoloji, kurulduğu karşıtlıklarla biçimlenmiş geleneğin de etkisiyle, görünür ve gerçek dünya ayrımı nedeniyle Tanrı'nın karşısında bir suçluluk duygusunu aşlamaya girişmiştir. İnsan, Hıristiyan dünyanın gerçeği karşısında ikincil konuma itilmiş, kendisine yüklenen suçluluk duygusuyla Hıristiyan idealleri için görevlerini yapmaya koyulmuştur. Zira Hıristiyan dünya tasavvuru, Platoncu aşkınlık kavramıyla ilintili olarak *dünya dışını* gerçek dünyasızlığın üzerine ayrı bir dünya şematize etmiştir. Bu yaklaşıma göre sekülerleşme anlayışının bağımlı kılındığı bu dünya dışı, aynı zamanda sekülerleştirilecek olan dünyanın kendisidir. Kurulan aşkınlık

¹⁵Friedrich W. Nietzsche, *Tan Kızılığı: Ahlakal Önyargılar Üzerine Düşünceler*, çev. Hüseyin Salihoğlu & Ümit Özdağ, İstanbul: Say Yayınları, 2014, 81.

¹⁶J. H. Miller, *Deconstruction and Criticism* içinde "The Critic as a Host", New York: The Seabury Press, 1979, 227.

¹⁷Tim Cooper, *The Oxford Handbook of Calvin and Calvinism* içinde "Calvinism Among Seventeenth-Century English Puritans", New York: Oxford University Press, 2021, 440.

¹⁸John Calvin, *Institutes of the Christian Religion*, Kentucky: Westminster John Knox Press, 2006, 185.

şematizmi, var olan olasılıklar ve niyetler arasında bir metafizik ayrım inşa ederek dünyaya yönelik sorgulamaları da ayrıştırmaktadır. Zira dünyaya değil, artık dünyanın üzerine yerleştirilen dünyanın sorgulaması yapılmaya başlanmıştır. Gerçek dünyanın anlaşılmasına imkân vermeyen bu durum sonucunda insanlar bir beklenti içine hapsedilerek gerçek dünyadan kopuk bir anlamlandırma çabasına hapsedilmiştir.¹⁹ Bu bağlamda ortaya çıkan sonuç, çileyi bir yaşam tarzı olarak kucaklamak olmuştur. Artık bu çileci yaşamda, çarşıdaki İsa'nın çilesine ortaklık, yaşamın biçimini de belirlemektedir. İsa'nın acılarını yalnızca paylaşmakla kalmak değil, o acıları onunla yaşamak gerekli görülmektedir. Asketizmdeki kurtuluş inancında bu yüzden İsa ile bir paydaşlık kurmak söz konusudur.²⁰ Dolayısıyla aslında, Hıristiyan inancı, tamamen Platon'a dayanmaktadır. Hıristiyan teolojisinde Platon'dan bağımsız inşa edilmiş bir boyuta denk gelmek bu nedenle mümkün değildir.²¹ Daimi bir karşıtlık ve ötekileştirme stratejisi içindeki Hıristiyan ahlâkı, dünyanın hiyerarşik bir örgütlenmesine de aracılık etmektedir. Bu durum üzerine Nietzsche de güç istemi ile dekadans arasında bir ilinti kurarak güç isteminin alçaldığı durumların fizyolojik gerileme ve dekadansın göstergesi olduğunu öne sürmüştür. Zira asketizm, güçsüzlerin Tanrısı olabilmek için bu gerilemeye muhtaçtır. Güçsüzlerin "iyi" olarak anıldığı yozlaşmış düzende Tanrı, iyilik-kötülük dikotomisine yerleştirilmiş anlamlandırma çerçevesiyle kendisine bağladığı güçsüze, kurtuluşu böyle vaat edebilecektir.²² Zincire vuran asketik Hıristiyan ahlâkı, efendisine değil dünyaya yönelmiş öç alma arzusuyla hıncına yenik düşüren bir strateji olarak işleyecektir. Çünkü belirttiğimiz üzere, dünyanın gerçek/görünür karşıtlığına yerleştirilmesiyle insan, hapsedildiği çileli yaşamda Tanrı'yı yücelterek kurtuluşa ulaşmaya çalışmak dışında seçeneksiz kalmıştır. Bu durum, dünyanın doğal gerçekliğine yönelik hıncı duygusunu da şaşırtıcı olmayacak biçimde yaratan nedenin ta kendisidir.

Asketik Hıristiyanlık, Tanrı karşısında güçsüz ve muhtaç bir insan anlayışına sahiptir; Tanrı'nın sözü Hıristiyan teolojisinde mutlak doğru olarak kabul edilmektedir. Değiştirilemez yapıdaki söz, kendi içinde de hiçbir çelişki içermemektedir. Ancak bu durum, insanın Tanrı'nın sözünü hiç yanılmadan anlayabileceği anlamına gelmemektedir. Bu nedenle Kutsal Ruh'un rehberliğinde Tanrı'nın anlatmakta olduğundan daha fazlasının her zaman iletilebileceğine dair

¹⁹Blumenberg, *The Legitimacy of the Modern Age*, 41-42.

²⁰Julie Canlis, *Calvinism and the Making of the European Mind* içinde "The Inner Dynamics of Calvinism: Why Calvin's Theology Fostered a Spirituality of Participation Over Imitation", Leiden: Brill, 1963, 40.

²¹Dugin, *Political Platonism: The Philosophy of Politics*, 13.

²²Nietzsche, *Deccal: Hıristiyanlığa Lanet*, 17.

bir inanç söz konusudur.²³ Tanrı'ya yüklenen konum, ona karşı daima yetersiz kalmakla karşı karşıya olan insanı yaratmaktadır. Çünkü asketik ahlâk bağlamında Hıristiyanlık'taki Tanrı, görev bilinciyle kendisine ahlâki uyum gösterdiğini ispatlamayı yükleyebilecek kudrette bir varlıktır. Açık biçimde tanımlanmış beklentilerinin sistematik biçimde yerine getirilmesi beklentisi olan Tanrı anlayışıyla asketizmde, Calvinizm'de görüleceği üzere Tanrı'nın yüceliğinin yeryüzündeki inananlar tarafından daima artırılması amaçlanmaktadır. Calvinist asketikler bu nedenle sürekli olarak Tanrı'nın ihtişamını artırma gayesiyle hareket ederek sahip oldukları görev bilinci doğrultusunda yaşamları boyunca Tanrı'nın istediklerini yerine getirmeye kendilerini adamaktadır. Çünkü Tanrı, dünyayı yarattığında onu nesnel gerçeklikler ve yasalar bağlamında hâkimiyet kurabileceği bir düzene yerleştirmiştir. Asketik ahlâkta inanan birey, bu mutlak gerçekler ve yasalar doğrultusunda hareket ederek Tanrı'nın yeryüzündeki krallığını yüceltmekle yükümlü olup, tüm enerjisini buna adanmak zorundadır. Tanrı'nın tüm dünyanın efendisi olduğunu benimseyen asketik Calvinist ahlâkta inançlı bir kimse, Tanrı'nın aracı olabildiği müddetçe onun cennetine seçilme beklentisi taşıyarak Tanrı'ya hizmet etmeye devam etmektedir. Seçilmişler arasında olma umudu ise, inanan için psikolojik bir güvence anlamına gelmektedir.²⁴ Günâhkarlık, suçluluk ve çileyle dolmuş yaşamında bu güvence asketiğe yaşamın devamı için kurtuluş umudunu da vermektedir. İnsanın yaşamının Hıristiyanca düzenlenmesi, geleneksel yaşam biçimlerinin yerini alarak hayatla ve doğasıyla barışık yaşayan insanı sıkıntıya hapsedmiştir. Tüm bilgi ve bilme biçimlerinin Hıristiyanca yeniden belirlenmesi, yaşamın ıstırap ve suçluluğa göre yaşanmasıyla sonuçlanmıştır.

Her inananı *günahkâr* olarak kabul eden asketik ahlâkta fark yaratacak bir unsur olarak *isteyerek* günah işlemeyi seçmek ya da seçmemek bir kırılma noktasıdır.²⁵ Günahkarlığa itilmiş bireyin Hıristiyanlıktaki konumu hakkında Aziz Pavlus için Tanrı'nın, insana düşman olan şeylerde bile iş birliği yapması söz konusudur. Bu nedenle imanlı kişi öncelikle Tanrı ve Mesih'e göre yaşamını deneyimler. Bu şekilde bir çerçeve oluşturan inançlı kişi, doğrudan yaşam

²³Richard Land, *Whosoever Will: A Biblical-Theological Critique of Five-Point Calvinism* içinde "*Congruent Election: Understanding Salvation from an Eternal Now Perspective*", Tennessee: B&H Publishing Group, 2009, 47.

²⁴Poggi, *Calvinism and the Capitalist Spirit: Max Weber's Protestant Ethic*, 64-65.

²⁵Ben Witherington, *The Problem with Evangelical Theology: Testing the Exegetical Foundations of Calvinism, Dispensationalism and Weylanism*, Texas: Baylor University Press, 2005, 210.

deneyimleriyle bildiğini öğrenir.²⁶ Buna karşılık Aziz Pavlus, Tanrı'nın yeterince yüceltildiği Hıristiyanlıkta neden insanın hâlâ yargılandığını sormakta ve bunu bir zalimlik olarak değerlendirmektedir: Tanrı neden insanları günahkârlıkla ithâm etmektedir peki?²⁷ Ancak Hıristiyan ahlâkında durum, çilenin olumlanmasıyla aksi bir seyir izlemektedir: Tanrı karşısında a priori günahkâr kabul edilen inananlar için kurtuluşa giden yol, İsa'nın kanındaki kefareti nedeniyle ancak yine İsa tarafından kurtarılabilir.²⁸ Öte yandan çile üzerine Aziz Pavlus'un görüşlerine bakıldığında onun yasalılığa olduğu kadar antlaşmaya dayalı nomizme de her ikisinde kurtuluşa dayalı yaklaşımlar olarak yasanın gereklerine bağlı oldukları için karşı çıktığı görülmektedir. Aziz Pavlus için bireylerin bunları başarma kudreti yoktur; ancak insanlara daima ihtiyaç duydukları şeyi umutsuzca sunmakta olan kurtuluş inancıyla bireyler, kendileri için yapmaya güçleri olmayan şeyleri yapabilmesi ve kendilerini kurtarması için Tanrı'ya muhtaç kılınmaktadır.²⁹ Bu durum ise idealler uğruna insan yaşamının değersizleştirilmesiyle sonuçlanmaktadır. Görev bilinciyle yaşamın olumsuzlanmasıyla bireyin elinde sadece kurtuluş umudu kalmaktadır. Tanrı'nın iradesi karşısında güçsüz ve pasif olan inanan insanın ise bunu sorgulama şansı yoktur. Tanrı'nın planı, kusursuz ve çelişkisizdir.

178

Tanrı'nın sözü mutlak ve doğru olarak kabul edildiğinden değiştirilemez yapıdaki söz, kendi içinde de hiçbir çelişki içermemektedir. Ancak bu durum, insanın Tanrı'nın sözünü anlama çabasında yanılığsız olacağı anlamına gelmemektedir; Kutsal Ruh'un rehberliğinde Tanrı'nın anlatmakta olduğundan daha fazlasının her zaman iletilebileceğine dair bir inanç söz konusudur.³⁰ Asketizmde Tanrı, görev bilinciyle kendisine ahlâki uyum gösterdiğini ispatlamayı yükleyebilecek kudrette bir varlıktır. Açık biçimde tanımlanmış beklentilerinin sistematik biçimde yerine getirilmesi beklentisi olan Tanrı anlayışıyla asketizm, Kalvinizm'de görüleceği üzere Tanrı'nın yüceliğinin yeryüzündeki inananlar tarafından daima artırılması amacına sahiptir. Kalvinist asketikler bu nedenle sürekli olarak Tanrı'nın ihtişamını artırma gayesiyle sahip oldukları görev bilinci doğrultusunda yaşamları boyunca Tanrı'nın istediklerine kendilerini adar. Zira Tanrı, dünyayı yarattığında onu nesnel gerçeklikler ve yasalar bağlamında hâkimiyet kurabileceği bir düzene yerleştirmiştir. Asketik

²⁶Brian Haymes, *The Concept of the Knowledge of God*, Londra: Macmillan, 1988, 103.

²⁷Ernst Kasemann, *Commentary on Romans*, çev. Geoffrey W. Bromiley, Michigan: William B. Eerdmans Publishing Group, 1990, 79-80.

²⁸Charles H. Talbert, *Romans*, Georgia: Smyth&Helwys, 2002, 4.

²⁹A.g.e., 101.

³⁰Land, "Congruent Election: Understanding Salvation from an Eternal Now Perspective", 47.

ahlâk, bu mutlak gerçekler ve yasalar doğrultusunda hareket ederek Tanrı'nın yeryüzündeki krallığını yüceltmekle yükümlü olup, tüm enerjilerini buna adanmıştır. Tanrı'nın tüm dünyanın efendisi olduğunu benimseyen asketik Calvinist ahlâkta inançlı bir kimse, Tanrı'nın aracı olabildiği müddetçe onun cennetine seçilme beklentisi taşıyarak Tanrı'ya hizmet etmeye devam etmektedir. Seçilmişler arasında olma umudu ise, inanan için psikolojik bir güvence anlamına gelmektedir.³¹ 16. yüzyılın Calvinistleri ve onları takip eden dönemde Püritenler de bu nedenle meslekleşme çağrısını kapitalizmin yeni oluşmaya başlayan dünyasına aktarmıştır. Asketik ahlâktaki çağrı (beruf) böylece ekonomik dünyanın sistematik biçimde disipline edilmesi için kültürel kaynakların sağlayıcısı haline gelmiştir.³² Bu doğrultuda Püritenler, 17. yüzyılla beraber maddiyatın ve maneviyatın ayrılmaz olduğuna kanaat getirerek gündelik faaliyetlerini asketik yaşamları doğrultusunda gerçekleştirmeye başlamıştır.³³ Püritenler, Tanrı'nın lütfunu kurtuluş bağlamında değerlendirdikleri için, lütfu anlayışı, asketik yaşam tarzında kendisini gündelik yaşam pratiklerine de yansıtmıştır. Püritenler için lütfu, Tanrı ile azizler arasında kurulan bir bağa benzemektedir. Azizin Tanrı'ya itaati ile kurulan bu koşullu bağ, kurtuluşu azize bahşetmektedir. Gündelik yaşamda ise örneğin evlilik kuruma dair Püritenlerde benzer bir anlayış vardır; kadının erkeğe koşulsuz itaati ile kurulan evlilik birliğinin teşvik edilmesinde, erkeğin otoritesi ve kadının itaatinin birleşimi, ilahi bir kurtuluşun dünyevi yansıması olarak karşımıza çıkmaktadır.³⁴ Calvinist asketizm, bireyi disiplinli bir yaşama yönlendirerek yaşamını kutsallaştırmaya ve seçilmişler arasına girerek kurtuluş vaadine yaklaştırmaya çalışmaktadır. Özellikle 16. ve 17. yüzyıllarda Püriten din adamları, çalışma hayatının disipline edilmesinde yöntemli bir meslekleşmeye sistematik zenginleşmeye bağlamıştır. Bu durum, Weber'de modern kapitalizmin kökenlerinde yatan *kapitalist ruha* ilişkindir.³⁵ Weber, çalışmalarında Protestan ahlâkını *iç dünyacı asketizm* olarak tanımlamaktadır. Köken itibarıyla Yunanca "egzersiz" anlamına gelene asketizm kavramı, eski anlamında fiziksel veya atletik egzersiz anlamında

³¹Poggi, *Calvinism and the Capitalist Spirit: Max Weber's Protestant Ethic*, 64-65.

³²Andrew Lynn, *Saving the Protestant Ethic: Creative Class Evangelism and the Crisis of Work*, New York: Oxford University Press, 2023, 158.

³³Heather M. Kopelson, *Faithful Bodies: Performing Religion and Race in the Puritan Atlantic*, New York: New York University Publishing, 2014, 76.

³⁴Amanda Porterfield, *Female Piety in Puritan New England: The Emergence of Religious Humanism*, New York: Oxford University Press, 1992, 14.

³⁵Gijsbert van der Brink, *Calvinism and the Making of the European Mind içinde "Calvinism and the European Mind: Pitfalls and Prospects in Contemporary Research"*, Leiden: Brill, 1963, 221.

kullanılmaktadır. Öte yandan dini bağlamda kullanıldığı asketizm, Tanrı'nın yolunda ilerlemek için bir görev bilinciyle hareket eden, uzun süredir çaba harcayan aktif bir aracı konumundaki anlayışa denk gelmektedir (Poggi 1983).³⁶ Bu çerçevede değerlendirildiğinde Weber için Kalvinistler, asketik Protestan ruhunun taşıyıcılarıdır.³⁷ Dini asketizmin dünyevi yönüne bakıldığında öz disiplin ve kendini inkar özellikleri öne çıkmakta, üstelik bunlar rasyonel olarak değerlendirilmektedir. İrrasyonel kabul edilen dürtü ve davranışlardan uzak durma, hayatın pisliğinden kaçınma, bireyin kendine yönelik fiziksel işkenceye benzer davranışlar gibi öz disipline yönelik sert pratiklere sahip asketik ahlâk, insanın kendini inkâr pratiğine dönüşmektedir. İçgüdüsel ihtiyaçlara karşı düşmanca tutumlar, rahat bir yaşama yönelmiş öfke ve rahatlıkla araya konulan mesafe, yaşamın cezalandırılması, benliğin dışındaki her şeyin irrasyonel olduğu öne sürülen tahakkümlerden kurtarılması ve son olarak disiplinli ve sıkı çalışma gibi amaçlar, asketik ahlâkın özellikleridir. Bu bağlamda Batı Avrupa'nın dini yapısındaki asketik ahlâk, bireyin yaşamını organize etmesinde merkeze bir *suçluluk duygusu* yerleştirmektedir: Kişi kendisini ancak bu şekilde günahkâr olmaktan kurtarabilir, seçilmişlerin arasına girebilir. Bu durum, süperego korkusundan kaynaklanan çilecilik biçimidir; asıl amaç bu nedenle öz kontrol olmaktan çıkmaktadır.³⁸ Asketik Hıristiyanlık sonuç olarak insanlığı sefil bir yıkıma sürüklemektedir. Hıristiyanlıkta acıyı benimsemeye ve beslemeye yöneldiği için Dionysosçu dünyevi zevklerden kopmuş asketik eğilim, Hıristiyan ahlâkının nedeni olduğu nihilizmi Avrupa'ya yaymaktadır. İnsan, kendisinden uzaklaşarak kimsesizleşmekte, karanlığı gömülmektedir. Çünkü tarihsel biçimde kurgulanmış Hıristiyan ahlâkı, dünyevi duyguları, fiziksel arzuları dışlayarak çileyi ve acıyı kucaklamaktadır.³⁹ Dünyevi zevklerden kaçınma, bedene yönelik nefret gibi suçluluk duygusuyla sarmalanmış Hıristiyan birey, *yaşıyor olmasına* karşılık bir suçluluk duygusu geliştirmektedir.⁴⁰ Hıristiyanlaşmış Avrupa, varlığının utancına boğulmuştur. Nietzsche, bu durumun sonucunu dekadans olarak tanımlamaktadır.

³⁶Poggi, *Calvinism and the Capitalist Spirit: Max Weber's Protestant Ethic*.

³⁷Mazlish, *The Revolutionary Ascetic: Evolution of a Political Type*, 53.

³⁸A.g.e., 30-47.

³⁹Nel Grillaert, *What God-Seekers Found in Nietzsche: The Reception of Nietzsche's Übermensch by the Philosophy of the Russian Religious Renaissance*, Amsterdam: Rodopi, 2008,149.

⁴⁰Alain de Benoist, *On Being Pagan*, çev. Jon Graham, Atlanta: Ultra, 2004, 160.

Asketik Ahlâkın Sonucu: Dekadans

Latince *decadentia* kelimesinden türeyerek tüm Avrupa dillerinde kendisine yer edinmiş olan dekadans kavramı; çöküş düşüncesini gönderme yapan bir kavram olarak zamanın yıkıcılığı bağlamında insanlık kadar eskidir. Yahudi-Hıristiyan geleneğinin bir sonucu olarak dekadans, iki dinin sonlu tarih anlayışı çerçevesinde zaman ve tarih anlayışıyla da bağlantılıdır. Yahudi ve Hıristiyan geleneğinde doğrusal ve geri döndürülemez biçimde ilerleyen zamanın sonuna gelindiğinde, Tanrı tarafından seçilmiş olanlar sonsuz mutluluğa kavuşacaktır. Ancak günahkârları bekleyen tek şey cehennem olacaktır.⁴¹ Nietzsche'deki sonsuz bir hareket içinde olan *oluş* halindeki zamanın aksine doğrusal zaman anlayışı, Yahudi-Hıristiyan geleneğine egemendir ve klasik bir yaklaşım olarak Avrupa düşüncesini ele geçiren geleneğin de parçasıdır. Batı felsefesinin sonlu tarih anlayışına teslim olması, asketik Hıristiyanlık ve kurtuluş ideali bağlamında değerlendirildiğinde Nietzsche için çöküşle ilgilidir. Çöküş, Avrupa'nın kendiliğinden çıkarılıp Hıristiyan idealleri doğrultusunda yaşayacağı düzenin kaçınılmaz sonudur; dekadanstır.

Nietzsche'de dekadans, parçalanma anlamına sahip bir olgu olarak *oluş* kavramı karşısında, sağlıklı bir durumu tanımlamaktadır. Ahlâki çöküntü, oluşun karşıtı olarak konumlandırılmış düşünce yapısıyla gerçekleşmektedir. Bu nedenle metafiziğin yapaylığı, Nietzsche'de dekadansın kınanmasında önemli bir unsurdur.⁴² Dekadans, bir nesneleştirme süreci olarak *çöküş*tür.⁴³ Paganlığın yerine gelen Hıristiyanlık sebebiyle Avrupa, kendisinden uzaklaşarak bir felakete sürüklenmiştir.⁴⁴ Nietzsche'nin dejenere olmuş bir hareket olarak tanımladığı Hıristiyanlık, insanlığın çöküşüyle sonuçlanacak olan, başından beri hastalıklı olarak kurgulanmış bir *birikmedir*. Güçlülere, yeteneklilere kin besleyen Hıristiyanlık, tinsel açıdan kendisine bağımlı kılamadığı ahlâki kabullerden de nefret etmektedir.⁴⁵ Batı metafiziğinin karşıtlıklarla kurulu yapısından kaynaklanan hiyerarşik düzen, ahlâki değerlerin *hiyerarşik konumlandırılmasına* da yansımaktadır. Dolayısıyla asketik ahlâkta yaşamın kontrolü, bireyin daha

⁴¹Matei Calinescu, *Five Faces of Modernity: Modernism, Avant-Garde, Decadence, Kitsch, Postmodernism*. Durham: Duke University Press, 1987, 151-153.

⁴²Charles Berneimer, *Decadent Subjects: The Idea of Decadence in Art, Literature, Philosophy and Culture of the Fin de Siecle in Europe*, Baltimore: The John Hopkins University Press, 2002,12.

⁴³David Weir, *Decadence and the Making of Modernism*, Massachusetts: University of Massachusetts Press, 1995, 33.

⁴⁴de Benoist, *On Being Pagan*, 5.

⁴⁵Nietzsche, *Güç İstenci*, 128.

üstünde olan bir aşkınlığa yüklenmiştir. Asketik benliğin kontrol mekanizması, Kantçı bir rasyonaliteden ziyade daha yüksek bir *telos* tarafından yönetilmektedir. Böylece arzular, geleneksel formlar içinde kabul edilebilir zeminlere yerleştirilmektedir. Bu durum, asketik benliği bir zayıflık olarak gören Nietzsche tarafından eleştirilmektedir.⁴⁶ Çünkü doğanın manevi bir aşkınlığa bağımlı kılınmasıyla sonuçlanan yozlaşma, başkalarını düşünerek yaşama ve özgecilerlik kültürü neticesinde insanlığı iyiliğe yönlendirir gibi yapan değerler, Nietzsche için aslında insanları nihilizme itmektir.⁴⁷ Acıya ve çileye anlam vermesi için asketik Hıristiyanlığın duyduğu ihtiyaç neticesinde yaratılmış kurtuluş düşüncesi, Nietzsche'ye göre çöküş döneminin onayını da içermektedir. Kurtuluş düşüncesiyle Hıristiyan, kendi benliğini kaplamış güçsüzlük ve acıdan kurtulma isteğini de aslında ifade etmektedir.⁴⁸ Yaşam, Tanrı uğruna yaşamaya çevrilerek hizmet etmeye odaklanmıştır. Hıristiyanlığın değerleri bağlamında eylemler, yalnızca asketik ahlâka uygun eylemler olmaya yöneltilmiştir. Böylece doğasına sırt çevirmiş, yaşama gözlerini kapatmış insanlar tarafından yaşam hor görülmeye başlanmıştır. Yalnızca araç olmakla yükümlü kılınan insanın konumu, yaşamdan dışlanmışlık ve yalnızlık hissiyle dolarak aynı zamanda bir hınç duygusunu da yaratmıştır. Bu hınç duygusu, yaşamı hor görmek zorunda kalmanın bir sonucudur; dolayısıyla dekadans ve nihilizm, hınçtan da bağımsız değildir. Nietzsche'nin Hıristiyan değerlerine olan saldırısı, yaşamın düşürüldüğü konumu acımasız biçimde gerçekleşmektedir zira insanın kendisinden uzaklaşması, Hıristiyanlığın evrenselci ahlâki dayatmaları karşısında insanı kurtarılmaya muhtaç hale getirmiştir. Nitekim, Avrupa'nın birliğini kurma niyetiyle Hıristiyan değerlerine her sarılışı, beraberinde daha büyük bir çöküntü getirmekten başka bir işe de yaramamaktadır.

Hıristiyanlık, Avrupa'yı *birlik* düşüncesi merkezinde örgütlenmeye zorladığı toplumsal ve ahlâki eylemlerle örmüştür. Mutlak bir ilahi varlık anlayışıyla ilintili bu birlik düşüncesi, dayandığı dogmaları insanlara yönelik bir sevgi formuna yerleştirerek sunmuş ve Hıristiyan ahlâkının yayılmasıyla pekiştirilmiştir.⁴⁹ Nietzsche için Hıristiyanlıkta yaşamın olumsuzlanması, insanın aklını kaybetmemek için yaşamın gerçekliğinden kaçmasıyla sonuçlanmaktadır. Bu durumu Platon'un gerçeklikten kaçışına dayandıran Nietzsche, nesnelere imgeleriyle görüldüğü Platoncu düşünce karşısında insan aklının mağlup

⁴⁶Flood, *The Ascetic Self: Subjectivity, Memory and Tradition*, 237.

⁴⁷Nietzsche, *Güç İstenci*, 211-212.

⁴⁸Nietzsche, *Wagner Olayı: Bir Müzisyen Sorunu - Nietzsche Wagner'e Karşı Bir Ruhbilimcinin Yazıları*, 56.

⁴⁹Nietzsche, *Tan Kızılığı: Ahlaksal Önyargılar Üzerine Düşünceler*, 114.

edildiğini öne sürmektedir.⁵⁰ Nihayetinde doğan çöküş dönemi olarak dekadans çağının ana ilkesi ise sanatta ve ahlâkta *sona yönelik* bir istem yaratmasıdır.⁵¹ Nietzsche için dekadans, Avrupa'nın modern uygarlığının toplumsal sağlıksızlık ve düzensizliklerini içeren gerçek bir niteliğidir.⁵² Avrupa'yı sarmalamış olan hakikat istemi, Nietzsche'ye göre metafizik uğruna gerçeğin feda edildiği bir durumdur. İhtimaller için gerçeğin ortadan kaldırıldığı Batı metafiziği bu nedenle güvenceli bir hiçliğin içine saplanarak, gerçek yerine peşinden koştuğu ihtimaller sonucunda yorgun ve tükenmiş bir ruha dönüşmektedir. Püriten ahlâkla bağdaştırdığı bu yaşamdan kopukluk ise Nietzsche'ye göre nihilizmle sonlanmaktadır.⁵³ Nietzsche'nin metafiziğin ötesine geçerek yaşamı zenginleştiren ve olumlayan bir eylem gayreti metafiziğin parçalanmasını içermektedir. Batı felsefesinde metafiziğin yarattığı nihilizm, en yüksek değerleri değersizleştiren bir parazittir.⁵⁴ Hıristiyanlık, Aydınlanma sonrasında yeni bir çehreyle insanlara sunulmuş olsa da, aslında reformun kendisi bizzat insanı barbarlaştıracak bir ahlâkın yaratılmasıyla sonuçlanmıştır. Nietzsche'ye göre nihilizm, modern düşüncenin güçlendirdiği bu barbarlığın ürünüdür. İnsan, kendisi olmayan bir şeye dönüşerek ortadan kalkmaktadır. Oysa söylenegeldiği üzere Aydınlanmanın vaatleri arasında insanlık için *faydalı, yararlı ve huzurlu* olana doğru, aklın egemenliğinde varılacak bir mutluluk yok muydu? Nietzsche'nin değerlendirmeleri, bize bu söylemin bir kurmacadan ibaret olduğunu aktarma derdindedir: Aydınlanma ve modernite, birer fiyasko olarak çöküşün parçasıdır. Batı metafiziğinin kurulduğu Platoncu temeller, bu çöküşün ilk adımlarını hazırlamıştır. Aydınlanma, toplumun tektipleştirilmesi amacıyla idealleri hedefe koyarak insanların bu idealler uğruna yaşamdan koparılmasını Batı metafiziği ve içinde yerleşmiş Hıristiyan asketizmiyle başarmıştır.

Sokrates'ten sonra Batı metafiziğini ele geçiren diyalektik, Nietzsche için dekadansın doğrudan bir belirtisidir.⁵⁵ Yunan tragedyasını sonlandırarak modern epistemeyi kuran Sokratesçi mit, tarihsel bir dönüşüm gerçekleştirerek

⁵⁰A.g.e., 249-250.

⁵¹Nietzsche, *Wagner Olayı: Bir Müzisyen Sorunu - Nietzsche Wagner'e Karşı Bir Ruhbilimcinin Yazıları*, 75.

⁵²Liz Constable vd., *Perennial Decay: On the Aesthetics and Politics of Decadence* içinde "Introduction", Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 1999, 16.

⁵³Friedrich W. Nietzsche, *İyinin ve Kötünün Ötesinde: Bir Gelecek Felsefesini Açış*, çev. Ahmet İnam, İstanbul: Say Yayınları, 2015, 24.

⁵⁴Miller, *Deconstruction and Criticism* içinde "The Critic as a Host", 229.

⁵⁵Friedrich W. Nietzsche, *Ecce Homo: Kişi Nasıl Kendisi Olur*, çev. Can Alkor, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2011, 8.

bir çöküş dönemini başlatmıştır.⁵⁶ Nietzsche, *dekadent* olarak tanımladığı Sokrates'le düalist düşüncenin kurduğu karşıtlıkların *boş gevezeliklerin* ötesine geçemediğini düşünmektedir. Batı metafiziğini kaplayan düşünce biçiminin çürümüşlüğüne ilk gören kişi olarak kendisine işaret eden Nietzsche, bu dekadansın Platon'la, sonrasında da Hıristiyanlıkla yeniden ve yeniden üretildiği kanaatindedir.⁵⁷ Hıristiyanlıkla kavgasında Nietzsche, dekadans çağı olarak tanımladığı dönemi yaşamın ihtişamını ve değerlerini dışlamakla suçlamaktadır.⁵⁸ Hıristiyanlığın çileciliğiyle örülmüş bu çağ, yaşamın bizzat karşısındadır. Asketik ahlâk, Nietzsche için çarpıtılmış gerçekliğe bağlı kurulmuş bir acıma haline dönüşerek bireylere ve topluma hastalık gibi yayılmaktadır. Bahtsızlıkla örülmüş toplumda ise asketizm, özgürlük adı altında sunulmuş insanın küçültüldüğü bir yaklaşım olmasına karşılık kendisini aksi olarak konumlandırmaktadır. Acı ve korku yayan asketik ahlâk, tarifsiz bir korku çerçevesinde daima acının yüceltildiği bir amaca saplanmaktadır. Peşine düşülmüş olunan kurtuluş, bir son olarak acı çekmenin nihai meyvesi gibi yansıtılarak, mutsuzlukla sarmalanmış asketiğin ruhsal sıkışmışlığını bir olasılığın peşinden koşmaya yönlendirmektedir.⁵⁹ Böylece asketik ahlâk, uğruna gerçeğin feda edildiği kurtuluş anlayışına teslim olunmayla sonlanmaktadır. Zayıflara hitap eden, acınır hali yücelten asketik ahlâk, Avrupa'yı içten içe bitirmektedir.

Nietzsche, Budizm gibi Hıristiyanlığın da acı çekenlerin dini olduğunu; yaşamda da hastalığa benzer biçimde acı içinde olanların yanında olduklarını düşünmektedir. Avrupa'yı yoksullaştıran Hıristiyanlıktaki tinsel eğilim, acı çekenlere bir teselli sunarak, umutsuzlara umut, çaresizlere destek veren bir görüntü altında büyük bir yıkım yaratmaktadır. Ona göre böylece toplum manastırlara ve cezaevlerine doluşurken, tüm dünyasal olanlar üzerinde duran, hayata "hayır" diyen, hayatla yüzleşmekten kaçınan Hıristiyan ahlâk anlayışı⁶⁰ aracılığıyla zayıfı korumak adına Avrupa'nın yok edici olmaktadır. Gittikçe kötüleşen Avrupa toplumu, aciz, zayıf ve güçsüz olana uzattığı elin tahribatıyla dünyayı anlamsızlaştırmakta, dünyevi olan üzerinde kurduğu erkeksi egemenlikle daha yüksek bir insan amacıyla dünyayı dünyasızlaştırmaktadır. Nietzsche bu durumu Hıristiyan ahlâkıyla Avrupa'da insanın *yüce bir kürtaja dönüştürülmesi* olarak ifade etmektedir. Hıristiyan

⁵⁶Paul de Man, *Allegories of Reading: Figural Language in Rousseau, Nietzsche, Rilke and Proust*, New Haven: Yale University Press, 1979, 85-86.

⁵⁷Nietzsche, *Ecce Homo: Kişi Nasıl Kendisi Olur*, 54-55.

⁵⁸A.g.e., 9-16.

⁵⁹Nietzsche, *İyinin ve Kötünün Ötesinde: Bir Gelecek Felsefesini Açış*, 149-150.

⁶⁰de Benoist, *On Being Pagan*, 31.

Avrupa'da Tanrı eline aldığı çekiçle tüm gerçek değerleri tersine çevirmiş, nefretin lehine yaşanan bu dönüşümle insanı körleştirmektedir.⁶¹ Hıristiyan çileciliği, Nietzsche'ye göre acı çekerek hakikate ulaşma, hakiki bir dünyayı keşfetme vaadiyle bireyleri kurduğu öte dünya anlayışıyla teselli etmektedir. İnsanın acısız bir yaşam ihtimali karşısında üstünlük duygusundan yoksun kalacağı korkusuyla çevrelenmiş asketik ahlâk, bireyi üstün hissetmek pahasına acıya razı gelmeye itmektedir. Asketik ahlâktaki rıza ile acı çekme üzerine Nietzsche, daimi bir tehdit tarafından sarılmış insanın en yüksek ahlâka sahip olması yanılığına değinmektedir. Yoksunluk, acı, ıstırap ile dolmuş ruhların taşlaşmışlığı Nietzsche için vahşetin verdiği bir hazza dönüşmektedir. Vahşetin pratikteki yansımaları ile inançlı cemaat rahatlatılmaya çalışılmakta ve gönüllü bir acı çekmeye yüklenen anlamlarla asketik ahlâk yaygınlaşmaktadır. Dolayısıyla yerleşik Hıristiyan geleneği, Avrupa'da acı ve çileyi kutsarken, mutluluğa ve konfora karşı bir Tanrı anlayışını pekiştirmektedir. Tanrı'dan gelecek merhamet için yegane yol olarak mutsuzluklar ve çilenin şart koşulduğu asketik ahlâk, insanı bir kurban durumuna düşürmektedir.⁶² Korkunç bir vicdan azabıyla sarmalanmış asketik ruh, gaddar Tanrısından merhamet dilenmek için dünyada işkencesine ve acısına dayanmakla yükümlü kılınmıştır.

185

Nietzsche, geri kalmış olarak değerlendirdiği Hıristiyanlığın gelişme gösterebilmesi için dinin arınması gereken araçlar ve rahiplerden kurtulması gerektiğini görüşündedir. Ona göre rahiplerin düzenleyici ve değerlerin belirlenmesindeki *değerli* rolü, Avrupa'da insanların erdem anlayışını da dönüştürmüştür. Dönüşümün insanın aleyhine olması nedeniyle Nietzsche, rahiplerde görünür hale gelen yaşamın haz ve mutluluklarına karşı duyulan korkunun, insanlık için bir tehlike olduğunu düşünmektedir.⁶³ Nietzsche'ye göre Hıristiyan rahipler de sahte değerler pazarlayarak kurtarıcı rolüne bürünmüştür. Bu sahte anlamlar ve değerler, faniler için *en kötü canavarlar* olsa da insan, rahipler aracılığıyla gerçeklik karşısında bir uykuya yatırılmıştır.⁶⁴ Asketik Hıristiyan ahlâkının sattığı tinsel yücelik, Nietzsche için tehlikeli, azdırıcı, sersemleştirici ve coşturucu bir yemdir. Çarmıhtaki Tanrı paradoksu, kurtuluşun simgesine dönüşerek tinsel yücelik söylemiyle birleştirilmekte, Nietzsche'nin zalimlik olarak tanımladığı Hıristiyanlığın çileci girdabına inananları

⁶¹Nietzsche, *İyinin ve Kötünün Ötesinde: Bir Gelecek Felsefesini Açış*, 74-75.

⁶²Nietzsche, *Tan Kızılığ: Ahlaksal Önyargılar Üzerine Düşünceler*, 29-39.

⁶³Nietzsche, *Güç İstenci*, 119.

⁶⁴Friedrich W. Nietzsche, *Böyle Söyledi Zerdüşt*, çev. Mustafa Tüzel, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2016, 86.

hapsetmektedir. Asketik ahlâk, Hıristiyanları hayali bir intikamla avuntuya iterek içlerinde zayıflıktan kaynaklanan hınç duygusuyla başa çıkabilmeleri için bir oyuncak sunmaktadır. Kurgulanan soylu ahlâk anlayışıyla zafer kazanmış hissiyle dolan asketik, kendi dışında kalana, ötekiye yönelik tavrını da ezilmişliğini sakladığı bu zafer hissiyle kurgular. Dış dünyaya yönelik hınç ve öfke, bu tavrın yaratıcısı ahlâk anlayışı tarafından belirlenmektedir. Güçsüzler ve ezilmişlerin uyuşturularak sakinleştirildiği asketik Hıristiyan ahlâkı, sersemlettiği inananlara edilgin bir mutluluk biçiminde rahatlık ve huzur yanılgısı yükler. Asketizm, kendisini inşa edebilmek adına bir düşmana ihtiyaç duymaktadır. Öteki, asketik Hıristiyanlıkta hınç duygusunun yönlendirmesiyle oluşan düşman olarak şeytanlaştırılmıştır. Şeytanın karşısında ise iyi olan asketik Hıristiyan vardır. Ona bakarak kendisini tasarlayan asketik, *iyinin* tarifini yapabilmek için şeytanını yaratmaktadır. Nietzsche'nin bahsettiği bu hınç duygusu, dünyayı yorumlama ve diğerlerini anlama için bir strateji konumundadır.⁶⁵ En çok acı çekenlerin ve yoksul olanlara iyilik satmaya yönelmiş asketik Hıristiyan ahlâkı, kurtarıcı konumundaki Tanrı'sına yüklediği tüm idealist anlamlarla dekadans çağının insanının gözüne perde çekmektedir.⁶⁶ Avrupa'nın çürümüşlüğü, hınçla dünyaya yönelmiş nefretle insanları hasta, bıkkın ve tükenmiş hale getirerek dünya ötesi olanın beklentisiyle acı içinde bir yaşamı yaratmaktadır. Kendisini yüksekte görebilmek için asketik, hayatı kendisine zehretmektedir. Zayıflık iyilik, kaygılı alçaklık ise alçakgönüllülük olarak sunulup asketiğin yaşam karşısında yalnızca acıya boyun eğmesi, yani asketik Hıristiyan Tanrısının karşısında kurban edilmesine dönüşmektedir.⁶⁷ Gerçek yaşama yönelmiş tiksinti, yaşamı anlamsızlaştırır ve yok ederken asketik ahlâk, kurtuluş inancı ile Hıristiyanın acılarına yaşamın dışında bir anlam yükler. Çile ve acı dolu bir yaşamın zalimliği karşısında dost olarak sığınılan Tanrı anlayışı, Nietzsche için Avrupa'da insanı içten kemiren bir kurda dönüşerek Kalvinizm eliyle güçlendirilmiştir.⁶⁸ Avrupa'yı ele geçiren Hıristiyan ahlâkı, kurguladığı Tanrı'yla insanların insanlar için araçsallaştırmıştır. Kendi değerler sistemiyle pagan Avrupa'yla arasına bir set çeken çileci Hıristiyan Avrupa, asketizmle sarmalanmış bir yaşamın kurtuluş umuduyla avutulmaya çalışıldığı bir girdap yaratmıştır. Avrupa, Aydınlanmacı idealleri için Yunan ve Roma'ya geri dönmüş, süregelen metafiziği yeniden sunacağı bir çerçeve yaratırken reformasyonla birlikte Hıristiyanlığı da kendi

⁶⁵Friedrich W. Nietzsche, *Ahlâkın Soykütüğü Üstüne: Bir Kavga Yazısı*, çev. Ahmet İnam, İstanbul: Say Yayınları, 2013, 49-55.

⁶⁶Wagner Olayı: Bir Müzisyen Sorunu - Nietzsche Wagner'e Karşı Bir Ruhbilimcinin Yazıları, 74.

⁶⁷Nietzsche, *Ahlâkın Soykütüğü Üstüne: Bir Kavga Yazısı*, 59-61.

⁶⁸A.g.e., 84-85.

ideallerine uygun bir araç olarak kullanmıştır. Nihayetinde karşımıza çıkan sözde sekülerleşmiş ve insanı merkeze koymuş modernite, Avrupa'yı nihilizme sürükleyecek olan sürecin hızlandırıcısı olmuştur.

Nietzsche, Hıristiyan geleneğini yadsıyarak bu ahlâka egemen iyilik ve iyilik isteyenleri ya da yapanları da inkâr ettiğini belirtir zira dekadans bu geleneğin ürünüdür: Dekadans, zayıflığı ve zayıfları bağrına basıp çileyi destekleyen, zayıflığa yönelmiş bir iyilik anlayışının egemen olduğu Hıristiyan ahlâkının sonucudur. Dekadans, yaşamın olumluluğu ve gelişimiyle uzlaşmaz bir yapıya sahip, güçsüzlüğü kutsayan ve onu kucaklayan bir olgu olarak Nietzsche için *iyi insanları* aslında yalancılardan ibaret olan bir çürüme halidir. Dekadans, insanlık için yüksek bir mertebeye yerleştirilerek sunulmakta, insana doğrudan zarar vermesine karşılık yalancılığı sayesinde kendisini doğru olan olarak yansıtmaktadır.⁶⁹ Asketik Hıristiyan ahlâkında yaşamsal içgüdülerin küçümsenmesi ve dışlanması öğretisi, beden için itildiği çilekeş yaşamdaki halini haklılaştırmak için ruh ya da tin gibi uydurmalarla süslenmektedir. Nietzsche'nin gerçek değerler yerine konulan bu yapay değerlerle yaşamın dışlanarak yok edilmesi geleneği, bir çöküş geleneği olarak dekadanstır. Hıristiyan geleneği, yaşamsal değerlerin yaşama düşman anlamlarla dönüştürülmesi yüzünden insanların hınç duygusuna boğularak intikam almaya yöneldikleri bir dünya yaratmıştır.

Nihilizmin pratiği olarak acıma, yaşamın sürekliliğine ve olumlu haline bir inkâr olarak yaşamın gerçekliğine yönelik içgüdüleri yıkmaktadır. Ayakta kalamayan ve sefilleşen insan, etkisiz kaldığı yaşam karşısında zayıfların koruyucusu olan asketik ahlâka sığınarak, Hıristiyan erdem anlayışına teslim olmaktadır. Acıma, insanları hiçliğe inandırır; ancak bunu Tanrı, öte dünya, gerçek yaşam, seçilmişlik ya da kurtuluş doktrinleri adı altında onlara sunarak, dekadansın nihai sonucu hiçliğin adını anmaz.⁷⁰ Çünkü Hıristiyan hümanizm anlayışı asketik ahlâk doğrultusunda yoksulluğa yönelmiş bir sistem kurgusudur.⁷¹ Dünyayı artık yalnızca acı çekerek yaşamaya gömülmüş olanlar, Nietzsche için gerçeklikten kaçarak sığındıkları yalan içinde sıkışmıştır. Dekadansın formülü, asketik Hıristiyan ahlâkıdır.⁷² İdeal olan uğruna inkâr edilmiş gerçek dünya, acı ve çileye feda edilerek yalnızca vaatlerin beklentisiyle

⁶⁹Nietzsche, *Ecce Homo: Kişi Nasıl Kendisi Olur*, 113-116.

⁷⁰Nietzsche, *Deccal: Hıristiyanlığa Lanet*, 9.

⁷¹Margo Todd, *Christian Humanism and the Puritan Social Order*, Cambridge: Cambridge University Press, 1987, 138.

⁷²Nietzsche, *Deccal: Hıristiyanlığa Lanet*, 15.

çevrelenmiş bir *oyalama* haline gelmiştir. Bu nedenle insan, yaşamın kendisiyle kuramadığı teması, mutlak olanın vaadinden ibaret kurtuluşun hayaliyle kurmaya çalışmaktadır. Ancak bunu yapabilmesinin tek yolu, Yahudi-Hıristiyan geleneğinin asketizmi içinde ancak hayattan zevk alamamak, ondan kopmaktır.

Nietzsche için Yahudi ve Hıristiyan geleneğinde dekadans, insanın daima hasta kılındığı bir düzeni iyilik hali olarak tanımlayan ve bu çarpık anlamlandırma ile bağdaştırılmış iyi, kötü, doğru, yanlış tanımlarını yaparak yaşamın kendisi için dünyayı tehlikeli hale getirerek onu karalamaktadır.⁷³ Dekadansın nihilist dini olarak asketik Hıristiyanlık, eski çağlardaki çöküş unsurlarını bir araya getirerek hasta ve düşkünleri, manevi baskı altındakileri, pagan düşmanı olanları, siyasi olarak tükenmişleri ve kendisinden bıkmışları birleştirir.⁷⁴ Hıristiyanlık gibi bir dekadans dini olarak kabul ettiği Budizmin ise vaat etmeden yerine getirmesinin aksine Hıristiyanlık yalnızca inananlarına vaatler sunmaktadır, yerine getirdiği tek şey ise *hiçtir*.⁷⁵ Acımanın dini olarak değerlendirilen Hıristiyanlık, yaşamı daimi bir gerilimin içine hapsederek çöküşü yani dekadansı yaratmaktadır. Acının vaat ettiği güçle örülü yaşam, acı çekmeyi benimseyerek bozuk bir yaşamı erdemli bir yaşam olarak anlatmaktadır. Nietzsche'nin her soylu ahlâka yönelmiş hınç duygusuyla sarılı olarak gördüğü Hıristiyan yaşam biçimi, acımayla değerlendirilerek nihilizmin pratiğine dönüştürülmektedir. Sefaleti, acıyı ve güçsüzlüğü kucaklayan asketik ahlâk, hayatı olumsuzlamaktadır.⁷⁶ Çile ve zayıflığın çevrelediği yaşam, kendisine dâhi faydası olmayan insanları asketik idealler için çalışmaya yönlendirmek dışında aslında faydasızlıktan başka bir şey yaratmamaktadır. Nietzsche'nin çöküş olarak değerlendirdiği dekadans, nihilizmi insanların üzerine kapatırken düşünürün Avrupa'yı kurtarmak istediği karanlık, bu sinik ve faydasız haldir. Hıristiyanlığın güdümündeki Avrupa, amaçlarına araç kılındığı metafiziğin çıkarları için yaşamaktan kurtularak kendi doğasında yeniden var olmaya yönelmek zorundadır.

Hıristiyan iktidar hırsı, dünyayı karanlıklaştırarak yok ederek üzerinde hakimiyet kuracağı alanı inşa ederken aslında tek dayanağını da yaratmaktadır.⁷⁷ Çöküş, şüpheliği, ahlâki yozlaşmayı ve manevi bir hiçliği doğurmaktadır.⁷⁸ Nietzsche'ye göre dinler, ahlâklılık inancına kurban edildiği için kültür de bu

⁷³A.g.e., 24.

⁷⁴Nietzsche, *Güç İstenci*, 127.

⁷⁵Nietzsche, *Deccal: Hıristiyanlığa Lanet*, 41.

⁷⁶A.g.e., 9-10.

⁷⁷Friedrich W. Nietzsche, *Tarihin Yaşam İçin Yararı ve Sakıncası*, çev. Mustafa Tüzel, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2015, 77-78.

⁷⁸Nietzsche, *Güç İstenci*, 48.

ahlâklılık uğruna yok edilmiştir.⁷⁹ Hıristiyan geleneğinin yarattığı halk kavramını da bu asketizm içinde değerlendiren Nietzsche, Hıristiyanlıktaki “halk”ın soyluluktan ve yüksek bir mertebeden yoksun biçimde tasarlandığını, zira aksi bir durumda halkın büyük olduğu kabul edildiği bir anlayışta ona karşı merhametli olunması gerektiğini düşünmektedir. Ancak Hıristiyanlıktaki halk, asketik bir ahlâk içine sıkıştırılarak merhametten ziyade çöküşün parçası olacak bir zayıflık ve sefaletle boğulmuş haldedir. Hıristiyan geleneği nihayetinde dekadansı yaratan budur. Hıristiyanlık, Nietzsche'ye göre yaşayan her şeyi yok edecek bir bilgiye dönüşmektedir. Hastalıklı bir yaşam, dekadans, Avrupa’yı böylece kuşatarak tüm ötekilerine yönelmiş nefreti canlı tutmak için her seferinde Hıristiyan asketik ahlâkına sığınmaktadır. Dolayısıyla Nietzsche için Hıristiyanlık, felç edici bir inanış olarak çöküş dönemini yaşamaktadır. Umutsuzluğun ve acının esiri haline getirilen yaşamda Hıristiyan ahlâkı, varoluşun tüm gelecek tasavvurlarını umursuzluğa saplamıştır.⁸⁰ Yozlaşan Hıristiyan ahlâkı, birbiriyle bağlantılı birçok yozlaşma biçiminden oluşan bir örüntü yaratarak her yere yayılmaktadır. İnsana dair her şeyin kökünü kurutan çöküş, bir yandan da mevcut dünyanın ötesinde kurguladığı idealin de çöküşünü gerçekleştirmektedir.⁸¹ Bu nedenle dekadans, Hıristiyanlığın kendi sonunu getirmesiyle tüm ideallerinin de yıkılmasını içermektedir Nietzsche, Hıristiyanlığın tarihe büyük bir yalan olarak kendi yozluğunu görmezden gelerek paganlığı bir yozlaşma olarak anlattığını düşünmektedir.⁸² Hıristiyan ahlâkı, Nietzsche için modern dönemin karakteri, her unsuruna sinmiş çöküştür. İnsan yaşam karşısında sinikleştirildiği, ruhunun ışıltısını ve değerini terk ettiği modern dönem, Hıristiyan ahlâkıyla biçimlenmiş dünyanın zaman içinde aldığı bir biçime dönüşmüştür. Doğal ve gerçek olan dürtüleri yadsıyan Hıristiyan ahlâkı, eskinin gücüne duyduğu hırsıyla pagan ahlâkına karşı modernite lehine bir saldırıya geçmektedir. Zira Hıristiyan ideallerinde ihtiyaç duyulan insan, zayıf ve doğasından koparılarak acıya itilmiş bir insandır. Aydınlanmanın vaatlerinin aksine yaratmak istediği insan, doğaya hükmeden, güçlü ve mutlu insan değil; çöküşün parçası olmaya kendisini feda etmiş, doğasından uzaklaştırılmış insandır.

⁷⁹A.g.e., 126.

⁸⁰Nietzsche, *Tarihin Yaşam İçin Yararı ve Sakıncası*, 54-62.

⁸¹Nietzsche, *Güç İstenci*, 54.

⁸²A.g.e., 126.

Sonuç

Modernitenin doğuşu, Yahudi-Hıristiyan düşünce geleneğinin sekülerleştirilmiş bir dünya anlayışı iddiasıyla yeniden başka bir dogmanın Avrupa'yı ele geçirme sürecidir. Nietzsche için nihilizmle sonlanacak olan dekadans, bireyin hayatı inkâr etmesine ihtiyaç duyan asketizm uğruna yok edilmesi sürecidir. Nietzsche, Avrupa'nın modernleşme sürecinin yıkımını, Batı metafiziğinin insanlık karşısında bir zaferi olarak değerlendirirken bu çöküşün dini ahlâkça kutsanmasına da karşı çıkmaktadır. Gerçek dünyanın yok edilmesi, asketik Hıristiyanlığın kurtuluş vaadine bağımlı kılınmış, çile ve zayıflığı benimseyen bir din anlayışıyla insanların gerçek karşısında uyuşturularak acıya hapsedilmesi, Nietzsche için nihayetinde nihilizmi yaratmaktadır. Hakikatin bağımlı kılındığı mutlak ve biricik Hıristiyan Tanrısı ideali, aslında Tanrı'nın ölümünü gerçekleştirmiştir. Zira Platon'dan beri süregelen hakikat arayışı, modern dönem ve asketik Hıristiyanlığın yaşamı modern dönemin ihtiyaç duyduğu işgücüne yönelik organize edebilme kabiliyeti ile birlikte felsefi bir krize düşmüştür. Bu kriz, insanların hayatında mutluluk ve huzur yerine getirdiği acı ve acizlikle yüzleşmek yerine sığınılacak yeni idealler sunmak için kurtuluş vaadine muhtaçtır. Dolayısıyla Nietzsche'deki çöküş dönemi olarak dekadans, bu girdabı tanımlamaktadır. Asketizme bağımlı Batı düşünce geleneği, Yahudi-Hıristiyan ahlâkının sonucu olarak düştüğü yozlaşmadan kaçamamaktadır. İnsanın gerçekten koparılıp uzaklaştırılıp sıkıştırıldığı metafizik dünya, asketik ahlâkın acıya karşılık sunduğu vaatlerle örtüşerek Nietzsche'nin gözünde Avrupa'yı yanlış bir dünyanın zincirlerine vurmuştur. Yaşamın anlamsızlığı ve çilesi içinde kaybolan insan, Hıristiyanlaştırılmamış bir Avrupa'nın değerlerini de artık kaybettiği için Tanrısını kaybetmiştir. Anlam ve neden yoksunu Avrupa, dekadansla nihilizme gömülmüştür ve Nietzsche için Hıristiyanlıkla hesaplaşmanın bu bakımdan zorunlu olduğunu düşünürken, Avrupa'ya aslında bir çıkış yolu da sunmaktadır.

Hıristiyan ahlâkı, Batı felsefesinde Sokrates'ten bu yana devam etmekte olan değerler sisteminin bir parçası olarak işlemektedir. Karşıtlıklarla desteklenmiş metafiziğin kendi değerlerini yaşam için yegane bilgi olarak sunması bağlamında Hıristiyan ahlâkı, bireylerin araçsallaştırıldığı Aydınlanma döneminde de egemenliğini sürdürerek hümanizm söylemiyle kendisini gizlemiştir. Ancak, Nietzsche'de gördüğümüz üzere Aydınlanma ve sonrasındaki modernitenin inşası süreci, dini değerler temelinde kurulmuştur. Modern insan Aydınlanmanın söz verdiği üzere aydınlığa değil, karanlığa ve yalnızlığa gömüldüğü nihilizme saplanmıştır. Yaşamın bilgisinin Hıristiyan teolojisinden

kurtarılmadan inşa edildiği her dönem, Nietzsche'nin de eleştirdiği üzere insanın doğasına uzak, onu yalnızlaştıran bir yaşam biçimini metafiziğin idealleri uğruna yaratmaktadır. İnsanın yaşamdan koparılarak sürüleştirdiği, kurtuluşu için terk edildiği ahlâk anlayışı, Nietzsche için bu nedenle tehlikeli ve yok edilmesi gereken bir şeye dönüşmüştür. Günümüzde evrenselcilik ve hümanizm, yıkım getirmeye devam eden değerlerin ayrılmaz destekleyicileri olarak Nietzsche'nin işaret ettiği çöküşü yaşamaya devam ettiğimizin de göstergesidir. Yabancılaşmanın arttığı, yalnızlığın ve tükenmişliğin sarmalandığı yaşamların donuk akışı, Batı metafiziğinin Hıristiyan değerlerince ele geçirilerek tektipleştirilmeye çalışılan modern dünyanın bir sonucu olarak hayatları gasp etmeye devam etmektedir.

KAYNAKÇA

- Berneimer, Charles. 2002. *Decadent Subjects: The Idea of Decadence in Art, Literature, Philosophy, and Culture of the Fin de Siècle in Europe*. Baltimore: The Johns Hopkins University Press.
- Blumenberg, Hans. 1999. *The Legitimacy of the Modern Age*. Çev. Robert M. Wallace. Baskerville: MIT Press.
- Calinescu, Matei. 1987. *Five Faces of Modernity: Modernism, Avant-Garde, Decadence, Kitsch, Postmodernism*. Durham: Duke University Press.
- Calvin, John. 2006. *Institutes of the Christian Religion*. Kentucky: Westminster John Knox Press.
- Canlis, Julie. 1963. "The Inner Dynamics of Calvinism: Why Calvin's Theology Fostered a Spirituality of Participation Over Imitation." *Calvinism and the Making of the European Mind* içinde , 27-42. Leiden: Brill.
- Constable, Liz, Matthew Potolsky, and Dennis Denisoff. 1999. "Introduction." *Perennial Decay: On the Aesthetics and Politics of Decadence* içinde, 1-34. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.
- Cooper, Tim. 2021. "Calvinism Among Seventeenth-Century English Puritans." *The Oxford Handbook of Calvin and Calvinism* içinde, 440-456. New York: Oxford University Press.
- de Benoist, Alain. 2004. *On Being a Pagan*. Çev. Jon Graham. Atlanta: Ultra.
- de Man, Paul. 1979. *Allegories of Reading: Figural Language in Rousseau, Nietzsche, Rilke, and Proust*. New Haven: Yale University Press.
- Dugin, Alexander. 2014. *Martin Heidegger: The Philosophy of Another Beginning*. Çev: Nina Kouprianova. Arlington: Radix/Washington Summit Publishers.
- Dugin, Alexander. 2019. *Political Platonism: The Philosophy of Politics*. Çev. Michael Millerman and Ciaran O'Conaill. Londra: Arktos Media.
- Flood, Gavin. 2004. *The Ascetic Self: Subjectivity, Memory and Tradition*. New York: Cambridge University Press.
- Gribben, Crawford. 2019. "Calvinism, Conversion, and the Science of the Self." *Cultures of Calvinism in Early Modern Europe* içinde, 37-56. New York: Oxford University Press.

- Grillaert, Nel. 2008. *What God-Seekers Found in Nietzsche: The Reception of Nietzsche's Übermensch by the Philosophers of the Russian Religious Renaissance*. Amsterdam: Rodopi.
- Haymes, Brian. 1988. *The Concept of the Knowledge of God*. Londra: Macmillan.
- Kasemann, Ernst. 1990. *Commentary on Romans*. Çev. Geoffrey W. Bromiley. Michigan: William B. Eerdmans Publishing Company.
- Kopelson, Heather M. 2014. *Faithful Bodies: Performing Religion and Race in the Puritan Atlantic*. New York: New York University Press.
- Land, Richard. 2009. "Congruent Election: Understanding Salvation from an "Eternal Now" Perspective. "Whosoever Will: A Biblical-Theological Critique of Five-Point Calvinism" içinde 47-58. Tennessee: B&H Publishing Group.
- Lynn, Andrew. 2023. *Saving the Protestant Ethic: Creative Class Evangelicalism and the Crisis of Work*. New York: Oxford University Press.
- Mazlish, Bruce. 1976. *The Revolutionary Ascetic: Evolution of a Political Type*. New York: McGraw-Hill Book Company.
- Miller, J. H. 1979. "The Critic as a Host." *Deconstruction and Criticism* içinde, 217-254. New York: The Seabury Press.
- Nietzsche, Friedrich W. 1995. *Deccal: Hristiyanlığa Lanet*. Çev. Oruç Aruoba. İstanbul: Hil Yayınları.
- Nietzsche, Friedrich W. 2010a. *Güç İstenci*. Çev. Nilüfer Epçeli. İstanbul: Say Yayınları.
- Nietzsche, Friedrich W. 2010b. *Wagner Olayı: Bir Müzisyen Sorunu - Nietzsche Wagner'e Karşı Bir Ruhbilimcinin Yazıları*. Çev. M. O. Toklu. İstanbul: Say Yayınları.
- Nietzsche, Friedrich W. 2011. *Ecce Homo: Kişi Nasıl Kendisi Olur*. Çev. Can Alkor. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Nietzsche, Friedrich W. 2013. *Ahlakın Soykütüğü Üstüne: Bir Kavga Yazısı*. Çev. Ahmet İnam. İstanbul: Say Yayınları.
- Nietzsche, Friedrich W. 2014. *Tan Kızılıığı: Ahlaksal Önyargılar Üzerine Düşünceler*. Çev. Hüseyin Salihoğlu and Ümit Özdağ. Ankara: İmge Kitabevi.

- Nietzsche, Friedrich W. 2015a. *İyinin ve Kötünün Ötesinde: Bir Gelecek Felsefesini Açış*. Çev. Ahmet İnam. İstanbul: Say Yayınları.
- Nietzsche, Friedrich W. 2015b. *Tarihin Yaşam İçin Yararı ve Sakıncası*. Çev. Mustafa Tüzel. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Nietzsche, Friedrich W. 2016. *Böyle Söyledi Zerdüşt*. Çev. Mustafa Tüzel. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Pitkin, Barbara. 2021. "John Calvin's Vision of Reform, Historical Thinking, and the Modern World." *The Oxford Handbook of Calvin and Calvinism* içinde, 158-186. Oxford: Oxford University Press.
- Poggi, Gianfranco. 1983. *Calvinism and the Capitalist Spirit: Max Weber's Protestant Ethic*. Londra: Macmillan Press.
- Porterfield, Amanda. 1992. *Female Piety in Puritan New England: The Emergence of Religious Humanism*. New York: Oxford University Press.
- Stone, Jonathan. 2019. *Decadence and Modernism in European and Russian Literature and Culture: Aesthetics and Anxiety in the 1890s*. Cham: Palgrave Macmillan.
- Talbert, Charles H. 2002. *Romans*. Georgia: Smyth&Helwys.
- Todd, Margo. 1987. *Christian Humanism and the Puritan Social Order*. Cambridge: Cambridge University Press.
- van den Brink, Gijsbert. 1963. "Calvinism and the European Mind: Pitfalls and Prospects in Contemporary Research." *Calvinism and the Making of the European Mind* içinde, 213-230. Leiden, Hollanda: Brill.
- Weir, David. 1995. *Decadence and the Making of Modernism*. Massachusetts: University of Massachusetts Press.
- Witherington, Ben. 2005. *The Problem with Evangelical Theology: Testing the Exegetical Foundations of Calvinism, Dispensationalism, and Wesleyanism*. Texas: Baylor University Press.